ਸਿਮਰਨ

ਭਾਗ-11

ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਤੌਰ ਤੇ ਦੋ ਪੱਖ ਹਨ ਚੁ

1. ਬਾਹਰਮੁਖੀ - ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਕ੍ਰਿਆ।

2. ਅੰਤ੍ਰਮੁਖੀ - ਆਤਮਿਕ ਨਿੱਜੀ ਤਜਰਬਾ ਅਥਵਾ ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਕਾ ।

ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਦੀ ਬਾਬਤ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪੱਖਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਦੀ ਬਾਬਤ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਚੁ

ਧਰਤੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਪਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਹੇਠਲੇ ਨਿਰਮਲ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਬੋਰਿੰਗ (boring) ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਤਹਿ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀਤੇ ਬੋਰ ਵਿੱਚ ਨਲਕੇ ਦੀ ਪਾਈਪ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਅਤੇ ਚਲਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਬੋਕੀ ਪਾ ਕੇ ਨਲਕਾ ਗੇੜਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਨਵਾਂ ਬੋਰ ਕਰਨ ਤੇ_ਰੂ-2 ਵਿੱਚ ਨਲਕਾ ਗੇੜਨ ਤੇ ਵੀ ਪਾਣੀ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਲਕੇ ਦੀ ਪਾਈਪ ਵਿੱਚ **ਹਵਾ** ਭਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਨਲਕੇ ਵਿੱਚੋਂ **ਹਵਾ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੀ,** ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ ਉਪਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਖਿਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਨਲਕੇ ਵਿਚਲੀ ਹਵਾ ਨੂੰ ਕੱਢਕੇ **ਪਾਣੀ ਚਲਦਾ ਕਰਨ ਲਈ** ਸਾਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ **ਪਾਣੀ ਪਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ**। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਉਂ-2 ਅਸੀਂ ਨਲਕਾ ਗੇੜਦੇ ਹਾਂ, ਹਵਾ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਪਾਣੀ **ਲਗਾਤਾਰ** ਚੱਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਮਾਰਥ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਸੀਂ **ਸਿਮਰਨ ਦੁਆਰਾ** ਅੰਤ੍ਰਮੁਖੀ ਬੋਰਿੰਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਇਹ **ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਘਾਲਣਾ** ਸਾਡੀ ਸੁਰਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੱਦ

ਤੱਕ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿੱਚ **ਨਲਕੇ ਵਿਚਲੀ ਹਵਾ ਵਾਂਗ ਹਉਮੈ ਦੀ ਅੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ,** ਜਿਵੇਂ ਚੁ

ਮੈਂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ
ਮੇਰਾ ਸਿਮਰਨ ਚਲਦਾ ਹੈ
ਮੇਰੀ ਅਵੱਸਥਾ ਉੱਚੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ
ਮੈਂ ਭਲਾ-ਭਲੇਰਾ ਜਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਬਣ ਜਾਵਾਂਗਾ
ਮੇਰੀ ਉਪਮਾ ਹੋਵੇਗੀ
ਲੋਕ ਪੈਰੀਂ ਪੈਣਗੇ
ਮੈਂ ਮੁਕਤੀ ਪਾ ਲਵਾਂਗਾ

ਆਦਿ !

ਹਉਮੈ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ , ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਵੀ, ਸਾਡਾ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀਆਂ।

ਹਉਮੈ ਦਾ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਤੇ ਇਲਾਹੀ ਰਧਾ-ਭਾਵਨੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਉਲਟ ਤੇ ਮੁਤ ਾਦ ਹਨ।

ਹਉਮੈ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧੁ ਹੈ ਦੁਇ ਨ ਵਸਹਿ ਇਕ ਠਾਇ॥ (ਪੰਨਾ-560)

ਕਿਉਂਕਿ ਚੁ

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝਿਆ ਜਾਇ॥
ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜੀਉ ਬੰਧੁ ਹੈ ਨਾਮੁ ਨ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ॥ (ਪੰਨਾ-560)

ਸਿਮਰਨ ਅਥਵਾ ਇਲਾਹੀ ਯਾਦ **ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਦੈਵੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ ਚੁ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਾਤ ਹੈ।** ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਹਉਂ-ਧਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਦਖਲ ਅਥਵਾ ੋ**ਰ ਨਹੀਂ,** ਇਹ ਤਾਂ **ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ** ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿ ਜਾਂ ਨਦਰ ਕਰਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ **ਆਤਮਿਕ ਦਾਤ** ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਦਾਤੈ ਦਾਤਿ ਰਖੀ ਹਥਿ ਅਪਣੈ ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਦੇਈ॥ (ਪੰਨਾ-604)

ਜੋਰੁ ਨ ਮੰਗਣਿ ਦੇਣਿ ਨ ਜੋਰੁ॥ (ਪੰਨਾ-7)

ਆਪਣਾ ਲਾਇਆ ਪਿਰਮੁ ਨ ਲਗਈ ਜੇ ਲੋਚੈ ਸਭੁ ਕੋਇ॥
ਏਹੁ ਪਿਰਮੁ ਪਿਆਲਾ ਖਸਮ ਕਾ ਜੈ ਭਾਵੈ ਤੈ ਦੇਇ॥ (ਪੰਨਾ-1378)

ਦੇਵਣ ਵਾਲੇ ਕੈ ਹਥਿ ਦਾਤਿ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੈ ਪਾਇ॥ (ਪੰਨਾ-33)

ਇਸ ਇਲਾਹੀ ਦਾਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਹਉਮੈ ਰੂਪੀ ਹਵਾ ਦਾ ਭਰਮ ਭੁਲਾਵਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਜਾਂ ਮਨ ਉਤੋਂ **ਮਾਨਸਿਕ ਮੈਲ ਲੱਥ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇਸ ਦਾਤ ਲਈ ਭੁੱਖ ਜਾਂ ਕਾਂਖੀ ਲੱਗ ਜਾਵੇ** !

ਜਿਨ ਕਉ ਲਗੀ ਪਿਆਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸੇਇ ਖਾਹਿ॥ (ਪੰਨਾ-962)

ਜੈਸੀ ਪਿਆਸ ਹੋਇ ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਤੈਸੋ ਜਲੁ ਦੇਵਹਿ ਪਰਕਾਰ॥ (ਪੰਨਾ-504)

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਮਨ ਉਤੋਂ **ਹਉਂਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਲਥਦੀ,** ਅਥਵਾ ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਦਾ ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਅਸੀਂ ਇਲਾਹੀ-ਬਖ਼ਸ਼ਿ ਤੋਂ **ਵਾਂਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਚੁ**

ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੂ ਨਾਹੀ ਅਬ ਤੂਹੀ ਮੈ ਨਾਹੀ॥ (ਪੰਨਾ-657)

ਜਬ ਇਹ ਜਾਨੈ ਮੈ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ॥
ਤਬ ਲਗੁ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਮਹਿ ਫਿਰਤਾ॥ (ਪੰਨਾ-278)

ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂ ਹੂਆ ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ॥
ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੂ॥ (ਪੰਨਾ-1375)

ਇਹ **ਹਉਮੈ ਰੂਪੀ ਮੈਲ** ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ **ਰਧਾ-ਭਾਵਨੀ** ਨਾਲ ਸੇਵਾ-ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰ-ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਲਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ਚੁ

ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਲੁ ਲਾਥੀ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਭਇਓ ਸਾਥੀ॥ (ਪੰਨਾ-625)

ਨਲਕੇ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰੋਂ ਪਾਣੀ ਪਾਉਣਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਦੈਵੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ।

ਇਥੇ **ਖਲਾਅ** (vacuum) ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਢੁੱਕਵੀਂ ਮਿਸਾਲ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਨਲਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜਦ ਪਾਣੀ ਘੱਟ ਆਵੇ ਜਾਂ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਮਿਸਤਰੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ **ਹਵਾ** ਲੀਕ (leak) ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਨਲਕੇ ਨੂੰ ਪੁਟਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਲਕੇ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ੰਗ ਨਾਲ ਗਲਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਛੇਕ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਛੇਕ ਥਾਣੀ ਹਵਾ ਲੀਕ ਹੋ ਕੇ ਬਾਹਰੋਂ ਅੰਦਰ ਵੱਲ ਧਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਨਲਕੇ ਵਿਚਲਾ ਖਲਾਅ ਘਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਇਹ **ਖਲਾਅ** ਘਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ **ਨਿਕਾਲ- ਕਤੀ** ਜਾਂ ਵੇਗ (expulsive power) ਘਟਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਖਿਰ ਵਿੱਚ ਖਲਾਅ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਚੜ੍ਹਾਉ ਚੁ (spontanious flow) ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਐਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਜਦ ਸਾਡੇ ਮਨ ਅੰਦਰ **ਹਉਂ-ਭਾਵ ਰੂਪੀ ਬਾਹਰਲੀ ਹਵਾ ਦੀ ਅੰ ਪ੍ਰਵੇ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਅੰਤ੍ਰ-ਆਤਮੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਬਖ਼ਿ ਘਟਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।** ਅਜਿਹੀ ਦ ਾ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ **ਸਿਮਰਨ ਭਾਵਨਾਹੀਣ, ਰੁਖਾ-ਸੁਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ** ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਆਤਮਿਕ ਅਵੱਸਥਾ ਖੜ੍ਹਦੀਆਂ-ਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਚੁ

ਜਿਚਰੁ ਇਹੁ ਮਨੁ ਲਹਰੀ ਵਿਚਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਬਹੁਤੁ ਅਹੰਕਾਰੁ॥
ਸਬਦੈ ਸਾਦੁ ਨ ਆਵਈ ਨਾਮਿ ਨ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ॥
ਸੇਵਾ ਥਾਇ ਨ ਪਵਈ ਤਿਸ ਕੀ ਖਪਿ ਖਪਿ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ॥ (ਪੰਨਾ-1247)

ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਚੁ

1. ਹਉਂ ਦਾ **ਅਭਾਵ** ਹੋਣਾ ਲਾ ਮੀ ਹੈ।

   ਹਉਮੈ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧ ਹੈ
   ਦੁਇ ਨ ਵਸਹਿ ਇਕ ਠਾਇ॥ (ਪੰਨਾ-560)

2. ਕੋਈ ਲਾਲਚ ਅਥਵਾ **ਆਸਾ-ਮਨਸਾ** ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

   ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਸਗਲ ਤਿਆਗੈ ਜਗ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਰਾਸਾ॥ (ਪੰਨਾ-636)

3. **ਪ੍ਰੇਮ-ਭਾਵਨਾ** ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

   ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਪੀਐ ਅੰਤਰਿ ਪਿਆਰਿ॥ (ਪੰਨਾ-941)

ਹਉਮੈ ਦਾ ਖਿਆਲ ਪਰਮੇ ਰ ਦੀ **ਭੁੱਲ** ਵਿੱਚੋਂ ਉਪਜਦਾ ਹੈ। ਪਰਮੇ ਰ ਦੀ ਯਾਦ ਜਾਂ **ਸਿਮਰਨ** ਦੁਆਰਾ ਹਉਮੈ-ਵੇੜੀ **ਮੈਂ-ਮੇਰੀ** ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੋ **ਉਲਟੀ ਖੇਲ ਪ੍ਰਿਮ** ਦੀ ਹੈ। ਇਹ **ਪ੍ਰੇਮ-ਭਾਵਨਾ** ਅਥਵਾ **ਭਾਉ-ਭਗਤ** ਵੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ **ਬਖਿ** ਹੈ, ਨਦਰ-ਕਰਮ ਹੈ, ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ **ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਚੁ**

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬਿਨਾ ਭਾਉ ਨਹੀ ਊਪਜੈ

ਭਾਵ ਬਿਨੁ ਭਗਤਿ ਨਹੀ ਹੋਇ ਤੇਰੀ॥ (ਪੰਨਾ-694)

ਇਹ **ਪ੍ਰੀਤ-ਪ੍ਰੇਮ-ਪਿਆਰ** ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਦਾ **ਪ੍ਰਕਾ ਰੂਪ** ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਧੁੱਪ ਸੂਰਜ ਦੀ, ਜਾਂ ਖੁ ਬੂ ਫੁੱਲ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾ -ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇ ਰ ਨੂੰ **ਅਤਿ-ਪ੍ਰੀਤਮ , ਪ੍ਰਿਅ , ਪ੍ਰੇਮ-ਪੁਰਖ** ਆਦਿ ਲੰ ਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਚੁ

ਅਤਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮਨ ਮੋਹਨਾ ਘਟ ਸੋਹਨਾ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ਰਾਮ॥ (ਪੰਨਾ-542)

ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੋ ਮੋਰੋ॥ (ਪੰਨਾ-1306)

ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਸਪ ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣ ਪੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬੱਚੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਮਾਂ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਰਸ (nurse) ਵੀ। ਮਾਂ **ਪਿਆਰ-ਭਾਵਨਾ** ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਉਸ ਉਤੋਂ ਆਪਣਾ **ਆਪਾ** ਵਾਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਨਰਸ **ਭਾਵਨਾ-ਹੀਣ ਡਿਊਟੀ** ਪੂਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ **ਘਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਸੂਖਮ ਾਂ ਰਕ ਹੈ ਚੁ** ਜਿਸਦਾ ਬੱਚੇ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਿਦਗੀ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਡੂੰਘਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ **ਮਾਂ** ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਉਸਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਘਾਟ ਸਪ ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮਾ-ਭਗਤੀ ਜਾਂ **ਪਿਆਰ-ਭਾਵਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ** ਅਖੌਤੀ ਸਾਧਾਂ-ਸੰਤਾਂ ਤੇ ਜੋਗੀਆਂ ਵਾਲਾ **ਸਿਮਰਨ ਜਾਂ ਸਮਾਧੀ** ਵੀ ਮਨ-ਹੱਠ ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ **ਹਉਂ-ਭਾਵ ਦੀ ਅੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।** ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਸੇਧ ਚੁ

ਮਾਨਸਿਕ ਕਤੀਆਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨੀਆਂ
ਉਮਰ ਲੰਮੀ ਕਰਨੀ

ਰਿਧੀਆਂ-ਸਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ

ਜਾਦੂ-ਟੂਣੇ

ਨਾਟਕ-ਚੇਟਕ

ਕਰਾਮਾਤਾਂ

ਵਾਕ-ਸਿਧੀ

ਭਵਿਖ-ਬਾਣੀ

ਵਰ-ਸਰਾਪ

ਅੰਤ੍ਰਯਾਮਤਾ

ਤਾਂਤਰਿਕ-ਜਾਦੂ

ਮਦਾਰੀਆਂ ਦੇ ਤਮਾ

ਚੁ ਆਦਿ, ਤੱਕ **ਹੀ ਸੀਮਿਤ** ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਿਧੀਆਂ-ਸਿਧੀਆਂ ਦੀ ਕਤੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ **ਸੂਖਮ ਹਉਂਮੈ ਨੂੰ ਫੂਕ ਮਿਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ** ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦਿਖਾਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਰ-ਸਰਾਪ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗਰ ਮੰਦ ਜਨਤਾ ਖਿੱਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਚੇਤ ਹੀ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੂਖਮ ਮਾਣ-ਵਡਿਆਈ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਣ-ਵਡਿਆਈ ਅਤੇ ਪਰਤਿ ਠਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ **ਹਉਮੈ** ਦਾ ਨ ਾ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖੱਚਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਚੁ ਇਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ **ਮਨ-ਪ੍ਰਚਾਵਾ** ਤੇ **ਪਰਮਾਰਥ** ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਚੁ

ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਸਭੁ ਮੋਹੁ ਹੈ ਨਾਮੁ ਨ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ॥ (ਪੰਨਾ-593)

ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਪੈਨਣੁ ਖਾਣੁ ਸਭੁ ਬਾਦਿ ਹੈ ਧਿਗੁ ਸਿਧੀ ਧਿਗੁ ਕਰਮਾਤਿ॥ (ਪੰ.-650)

ਇਸ ਮਾਣ-ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਸੂਖਮ **ਨੇ ਵਿੱਚ** ਜਗਿਆਸੂ ਇਤਨਾ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਉਚੇਰੀ **ਰੂਹਾਨੀ ਮੰਜ਼ਿਲ** ਨੂੰ ਉੱਕਾ ਹੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਸਦੀ **ਆਤਮਿਕ ਤਰੱਕੀ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ** ਤੇ ਉਹ **ਖੜ੍ਹਦੀਆਂ-ਕਲਾ** ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਰਸਾਤਲ ਵੱਲ ਰੁੜ੍ਹਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਮਨਮੋਹਣੇ ਠਾਠ-ਬਾਠ ਰਚਾਕੇ ਚੇਲਿਆਂ-ਚਾਟੜਿਆਂ ਵਿੱਚ **ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।**

ਕਬੀਰ ਸਿਖ ਸਾਖਾ ਬਹੁਤੇ ਕੀਏ ਕੇਸੋ ਕੀਓ ਨ ਮੀਤੁ॥
ਚਾਲੇ ਥੇ ਹਰਿ ਮਿਲਨ ਕਉ ਬੀਚੈ ਅਟਕਿਓ ਚੀਤੁ॥ (ਪੰਨਾ-1369)

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਕਈ ਉਦਾਹਰਣ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਗੋਰਖ ਨਾਥ, ਭੰਗਰ ਨਾਥ, ਨੂਰ- ਾਹ, ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ, ਆਦਿ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਫੋਕੇ ਮਨ-ਹੱਠ ਜੋਗ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਕੇ, ਪ੍ਰੇਮਾ-ਭਗਤੀ ਵੱਲ ਲਾਇਆ।

ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਮਨ-ਹੱਠ, ਫੋਕੇ ਤੇ **ਮਕੈਨੀਕਲ ਸਿਮਰਨ** ਦਾ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਤੇ ਵਰਤ-ਵਰਤਾਰਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਦੇਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਰੂਹਾਨੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ (spiritual institutions) ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਐਸੇ **ਫੋਕੇ ਸਿਮਰਨ** (mechanical meditation) **ਦੇ ਸਮੇਂ-ਬੱਧ ਕੋਰਸ** (time-bound course) **ਵਿਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗੇ।**

ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਵਨਾਹੀਣ, ਦਿਮਾਗੀ ਤੇ ਫੋਕਾ ਸਿਮਰਨ ਜਾਂ ਮੰਤਰ ਦਾ ਰਟਨ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਸੁੰਨ ਜਾਂ ੂਨ ਅਵੱਸਥਾ (thought-less state of mind) ਤੱਕ ਤਾਂ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ **ਆਤਮਿਕ-ਅਨੁਭਵ ਦੀਆਂ ਉਚਿਆਈਆਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾ ਸਕਦਾ।** ਜੋਗੀਆਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਰਸ-ਹੀਣ ਅਤੇ ਅਫੁਰ ਸੁੰਨ ਅਵੱਸਥਾ ਕੇਵਲ ਸਰੀਰਕ-ਸਮਾਧੀ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਾਗਰਤ-ਅਵੱਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ੂੰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਜਾਂ ਲਾਭ ਨਹੀਂ।

ਐਸੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਕੁਕੜ-ਉਡਾਰੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਪਰਮਾਰਥਕ ਪੁਲਾੜ (space) ਜਾਂ ਖਲਾਅ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, **ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਉਹ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੇ ਪ੍ਰਿਮ-ਰਸ ਦਾ ਸਵਾਦ ਨਹੀਂ ਚੱਖ ਸਕਦੇ।** ਇਹ ਸੁੰਨ-ਸਮਾਧ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਆਤਮਿਕ-ਪੰਧ ਵਿੱਚ ਸੂਖਮ ਤੇ **ਸਬਲ ਰੁਕਾਵਟ** ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋਗੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ।

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਦਾਹਰਣ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਚੁ

ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਚੰਦਰਮਾ ਵੱਲ ਸਪੂਤਨਿਕ (sputnik) ਭੇਜਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਦੇ ਤਿੰਨ ਪੜਾਅ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਪੁਲਾੜ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਰਾਕਟ (rocket) ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਧਰਤੀ ਦੀ ਖਿੱਚ

(gravity) ਤੋਂ ਉਪਰ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਉਹ ਸਪੂਤਨਿਕ ਖਲਾਅ (space) ਵਿੱਚ ਹੀ ਚੱਕਰ ਲਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸਤੋਂ ਵੀ ਕਤੀ ਾਲੀ ਰਾਕਟ ਉਸਨੂੰ ਚੰਦਰਮਾ ਦੀ ਖਿੱਚ (gravity) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦਾ। ਚੰਦਰਮਾ ਦੀ ਖਿੱਚ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰਾਕਟ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਤੇ ਉਹ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਚੰਦਰਮਾ ਦੀ ਖਿੱਚ ਨਾਲ ਖਿਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਸਰੀਰਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਆਤਮਿਕ ਅਵੱਸਥਾਵਾਂ ਹਨ। ਜਦ ਜੀਵ ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਖੇਲ-ਅਖਾੜੇ ਤੋਂ ਅਸੰਤੁ ਟ ਹੋ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਦੁਆਰਾ ਬਿਰਤੀ ਇਕਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁੰਨ-ਸਮਾਧ ਦੇ ਸੁੰਵੇ ਖਲਾਅ ਵਿੱਚ ਆ ਵੜਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਦੇ **ਅਨੁਭਵੀ ਮੰਡਲ** ਤਾਈ **ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਇਸ ਸੁੰਨ** ਜਾਂ ੁਨ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ **ਸੁਰਤਿ** ਮਾਨਸਿਕ **ਸੁੰਨ-ਸਮਾਧ** ਵਿੱਚ ਅਸਥਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੁ

ਾਂਤੀ

ਠੰਢ

ਸੁਖ

ਇਕਾਂਤ

ਚੁਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸੇ ਤੋਂ ਸੰਤੁ ਟ ਹੋ ਕੇ, ਜਾਂ ਇਸੇ ਰੁਖੀ-ਸੁਕੀ ਸੁੰਨ-ਸਮਾਧ ਨੂੰ ਹੀ **ਆਤਮਿਕ-ਜੀਵਨ** ਦੀ **ਮੰ ਿ ਲ ਸਮਝਕੇ,** ਜਗਿਆਸੂ ਇਸ ਤੋਂ ਉਚੇਰੀ ਅਵੱਸਥਾ ਚੁ

ਪ੍ਰੇਮਾ-ਭਗਤੀ

ਸਹਿਜ-ਸਮਾਧ

ਸਹਿਜ-ਅਨੰਦ

ਨਾਮ

ਬ ਦ

ਚੁਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਸੂਖਮ **ਪਰਮਾਰਥਕ ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖੇ ਦੀ ਸੁੰਨ ਜਾਂ ਖਲਾਅ** ਵਿੱਚੋਂ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਕਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ **ਗੁਝੇ ਭੇਦ** ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਉਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਚੁ

ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੈ ਤਾ ਸਹਸਾ ਤੂਟੈ ਧਾਵਤੁ ਵਰਜਿ **ਰਹਾਈਐ**॥
ਨਿਝਰੁ ਝਰੈ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਲਾਗੈ ਘਰ ਹੀ ਪਰਚਾ ਪਾਈਐ॥ (ਪੰਨਾ-730)

ਖਟ ਕਰਮ ਕਿਰਿਆ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਹੁ ਬਿਸਥਾਰ
ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਜੋਗੀਆ ਕਰਿ ਜਟ ਜਟਾ ਜਟ ਜਾਟ॥
ਕਰਿ ਭੇਖ ਨ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਗੁ ਹਰਿ ਪਾਈਐ ਸਤਸੰਗਤੀ
ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸੰਤ ਜਨਾ ਖੋਲਿ ਖੋਲਿ ਕਪਾਟ॥ (ਪੰਨਾ-1297)

ਜੋਗੁ ਨ ਭਗਵੀ ਕਪੜੀ ਜੋਗੁ ਨ ਮੈਲੇ ਵੇਸਿ॥
ਨਾਨਕ ਘਰਿ ਬੈਠਿਆ ਜੋਗੁ ਪਾਈਐ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਉਪਦੇਸਿ॥ (ਪੰਨਾ-1421)

ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਬੇਅੰਤ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ-ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਦੇ **ਬਾਵਜੂਦ** ਮਾਨਸਿਕ ਗਿਲਾਨੀ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਪ ਟ ਹੈ ਕਿ **ਪਰਮਾਰਥ ਵੱਲ ਸਾਡਾ ਯਤਨ** ਓਪਰਾ ਤੇ ਅਪੂਰਨ ਯਾ ਗਲਤ ਹੈ।

ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਚੁ

ਰਾਮ ਰਾਮ ਸਭੁ ਕੋ ਕਹੈ ਕਹਿਐ ਰਾਮੁ ਨ ਹੋਇ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਰਾਮੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਤਾ ਫਲੁ ਪਾਵੈ ਕੋਇ॥ (ਪੰਨਾ-491)

ਕਬੀਰ ਰਾਮ ਕਹਨ ਮਹਿ **ਭੇਦੁ** ਹੈ ਤਾ ਮਹਿ ਏਕੁ ਬਿਚਾਰੁ॥
ਸੋਈ ਰਾਮੁ ਸਭੈ ਕਹਹਿ **ਸੋਈ ਕਉਤਕਹਾਰ॥** (ਪੰਨਾ-1374)

ਇਹ **ਭੇਦ ਹੈ ਚੁ**

ਭਾਉ-ਭਗਤ
ਪ੍ਰੇਮ-ਭਾਵਨਾ
ਰਧਾ-ਭਾਵਨੀ
ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦਾ !

ਇਸ **ਆਤਮਿਕ ਭੇਦ** ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਗੁਰਮੁਖ ਹੀ **ਵਿਚਾਰਦਾ ਤੇ ਬੁਝਦਾ ਹੈ ਚੁ**

ਐਸੇ ਜਨ ਵਿਰਲੇ ਸੰਸਾਰੇ॥

ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਹਿ ਰਹਹਿ ਨਿਰਾਰੇ॥ (ਪੰਨਾ–1039)

ਗੁਰਮਤਿ ਚਲਦੇ ਵਿਰਲੇ ਬੰਦੇ। (ਵਾ.ਭਾ.ਗੁ. 28/20)

ਜਦ ਅਜਿਹੇ **ਗੁਰਮੁਖ–ਜਨ** ਅਥਵਾ **ਹਰਿਜਨ–ਪਿਆਰੇ** ਆਪਣੀਆਂ ਉਕਤੀਆਂ–ਜੁਗਤੀਆਂ **ਤੇ ਕਿਉਂ–ਕਿਆ–ਕੈਸੇ ਦੇ ਢਕੌਂਸਲੇ ਛੱਡਕੇ, ਭਾਉ ਭਗਤ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ–ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਬਦ–ਸੁਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਬਖ਼ਿ ਾਂ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣਦੇ ਹਨ ਚੁ**

ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਭਰਮ ਭਉ ਨਾਸੈ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਹਜੂਰਿ॥ (ਪੰਨਾ–406)

ਗੋਬਿੰਦ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਦਾ ਭੁਖਾ। (ਵਾ.ਭਾ.ਗੁ. 10/7)

ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਕਉਡੀ ਅਗ੍ਰ ਭਾਗ ਰਾਖੈ
ਤਾਹਿ ਗੁਰ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ ਦੇਤ ਹੈ। (ਕ. ਭਾ.ਗੁ.–111)

ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਾਇ ਭਗਤੀ ਪਾਈਐ ਸਤਿਗੁਰਿ ਬੂਝ ਬੁਝਾਈ॥ (ਪੰਨਾ–245)

ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ॥ (ਸੱਵਯੇ ਪਾ.–10)

ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਿਰਮਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਾਉਣ ਲਈ ਅਕਾਲ–ਪੁਰਖ ਤੇ ਰਧਾ ਭਾਵਨੀ ਹੋਣੀ ਲਾ ਮੀ ਹੈ।

ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਨਿੱਕੇ ਬੱਚੇ (baby) ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਲਈ **ਭੋਲੇ–ਭਾਇ ਰਧਾ–ਭਾਵਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।** ਬੱਚਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਂ ਦਾ ਲਫ ਸਿਖਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮਾਂ ਉਤੇ ਉਸਦਾ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ **ਬਾਲਪਨ ਦੇ ਭੋਲੇਪਨ** (innocense) ਦੀ **ਅਵੱਸਥਾ ਵਿੱਚ ਮਾਂ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਚੁ**

ਗੁਰੂ
ਰੱਬ
ਦਾਤੀ
ਰਾਖੀ
ਸਭੋ–ਕੁਛ

ਚੁ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਾਂ ਵੀ ਆਪਣੇ **ਮਾਂ-ਪਿਆਰ ਦੀ ਮਮਤਾ** ਵਿੱਚ ਬੇਬੀ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਤੇ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘਾਈਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸਨੂੰ **ਨਿਰਛਲ ਪਿਆਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।** ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਚੁ

ਲਾਡ-ਲਡਾਉਂਦਾ
ਖੇਲ-ਖਿਲਾਉਂਦਾ
ਇਲਤਾਂ ਕਰਦਾ
ਦਾਤਾਂ ਮੰਗਦਾ
ਹਸਦਾ-ਰੋਂਦਾ
ਲੜਦਾ-ਭਿੜਦਾ
ਰੁਸਦਾ-ਮੰਨਦਾ

ਚੁ ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ, ਬੇ-ਫਿਕਰ **ਭੋਲਾ-ਜੀਵਨ** ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਦਾ ਇਹ **ਭੋਲੇਪਨ ਦਾ ਨਿਰਛਲ ਜੀਵਨ,** ਅਥਵਾ ਬਚਪਨ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸੁਖਦਾਈ, ਨਿਸਚਿੰਤ ਤੇ ਖੁ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਚੁ

ਪਾਇਓ ਬਾਲ ਬੁਧਿ ਸੁਖੁ ਰੇ॥ (ਪੰਨਾ-214)

ਮਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਰਧਾ-ਭਾਵਨੀ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਅਬੋਲ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ, ਅਣਜਾਣੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦਾ ਚੁ

ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ
ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਪਿਆਰ ਮਾਣਦਾ ਹੈ

ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਬੱਚੇ ਦਾ ਦਿਮਾਗੀ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗਿਆਨ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਚਮਕੀਲੇ ਕਉਤਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ **ਭਰਮ-ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।** ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਰਧਾ-ਭਾਵਨੀ ਘਟਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ **ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਵਿੱਚ ਕਰਮ-ਬਧ ਹੋ ਕੇ ਮਾਂ-ਪਿਆਰ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਗੋਦ ਦੇ ਸੁਖ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।**

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਕੁਹੱਥੜੇ ਥਾਂ ਉਲਟਾ ਲਟਕਿਆ ਹੋਇਆ ਅਟੁੱਟ-ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਲਿਵ ਲੱਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਦ ਉਹ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਮਨ ਉਤੇ ਚੁ

ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਹਉਮੈ ਦਾ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਮੈਂ-ਮੇਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਉਪਜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ

ਦੂਜਾ-ਭਾਓ ਚਿੰਬੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਤ੍ਰਿ ਨਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

ਹਰੀ ਵਿਸਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲੋਂ **ਲਿਵ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।**

ਜੈਸੀ ਅਗਨਿ ਉਦਰ ਮਹਿ ਤੈਸੀ ਬਾਹਰਿ ਮਾਇਆ॥
ਮਾਇਆ ਅਗਨਿ ਸਭ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਕਰਤੈ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਆ॥
ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਜੰਮਿਆ ਪਰਵਾਰਿ ਭਲਾ ਭਾਇਆ॥
ਲਿਵ ਛੁੜਕੀ ਲਗੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਾਇਆ ਅਮਰੁ ਵਰਤਾਇਆ॥ (ਪੰਨਾ-921)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਸਾਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਚਕਾਚੌਂਧ ਤੇ ਜਾਦੂਮਈ ਕ੍ਰਿਮਿਆਂ ਦੇ ਅਸਰ ਅਧੀਨ **ਸਿਆਣਪਾਂ ਘੋਟਦਾ** ਹੋਇਆ **ਇਲਾਹੀ-ਮਾਤਾ ਅਰਥਾਤ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਦੀ ਨਿੱਘੀ-ਗੋਦ ਦੇ ਸੁਖ-ਅਨੰਦ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।**

ਇਸ ਅਵੱਸਥਾ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਇਉਂ ਤਾੜਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਚੁ

ਸੇਖਾ ਚਉਚਕਿਆ ਚਉਵਾਇਆ ਏਹੁ ਮਨੁ ਇਕਤੁ ਘਰਿ ਆਣਿ॥
ਏਹੜ ਤੇਹੜ ਛਡਿ ਤੂ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣੁ॥ (ਪੰਨਾ-646)

ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਭਾਈ ਵਿਛੁੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ॥ (ਪੰਨਾ-601)

ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਮੁੜ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸੁਖਦਾਈ ਗੋਦ ਦਾ ਨਿੱਘ **ਮਾਨਣਾ** ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਨਿੱਕੇ-ਬੱਚੇ (baby) ਵਾਂਗ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਉਤੇ ਪੂਰਨ ਰਧਾ-ਭਾਵਨੀ

ਤੇ ਵਿ ਵਾਸ ਹੋਣਾ ਲਾ ਮੀ ਹੈ। ਹਉਮੈ-ਵੇੜ੍ਹੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਫਿਕਰ-ਚਿੰਤਾ-ਚਿਖਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਇਉਂ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਚੁ

ਤਜਹੁ ਸਿਆਨਪ ਸੁਰਿ ਜਨਹੁ **ਸਿਮਰਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇ॥**
ਏਕ ਆਸ ਹਰਿ ਮਨਿ ਰਖਹੁ ਨਾਨਕ ਦੂਖੁ ਭਰਮੁ ਭਉ ਜਾਇ॥ (ਪੰਨਾ-281)

ਅਬਿਨਾਸੀ ਖੇਮ ਚਾਹਹਿ ਜੇ ਨਾਨਕ **ਸਦਾ ਸਿਮਰਿ ਨਾਰਾਇਣ॥** (ਪੰਨਾ-714)

ਚਾਕਰੀਆ ਚੰਗਿਆਈਆ ਅਵਰ ਸਿਆਣਪ ਕਿਤੁ॥
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ਤੂੰ ਬਧਾ ਛੁਟਹਿ ਜਿਤੁ॥ (ਪੰਨਾ-729)

ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ **ਬੇਬੀ ਵਰਗੇ ਭੋਲੇ-ਭਾਇ ਵਿ ਵਾਸ, ਪਿਆਰ-ਭਾਵਨਾ ਤੇ ਰਧਾ-ਭਾਵਨੀ** ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ?

ਐਸਾ ਆਤਮਿਕ **ਸਹਜ-ਵਿ ਵਾਸ, ਪਿਆਰ ਤੇ ਰਧਾ-ਭਾਵਨੀ**

ਦਿਮਾਗੀ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ
ਫਿਲਾਸਫੀਆਂ
ਪਾਠ-ਪੂਜਾ
ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ
ਜੋਗ ਸਾਧਨਾਵਾਂ

ਚੁ ਦੁਆਰਾ **ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ,** ਕਿਉਂਕਿ **ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਦਿਮਾਗੀ ਗਿਆਨ** ਸਾਡੀ ਅਲਪ-ਬੁਧੀ ਤਾਂਈ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ **ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਰੰਗਤ** ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸਦੇ ਉਲਟ **ਆਤਮਿਕ ਰਧਾ, ਵਿ ਵਾਸ ਤੇ ਭਾਉ-ਭਗਤੀ ਸਾਡੇ ਅੰਤਰ-ਆਤਮਾ ਵਿੱਚੋਂ ਅਭੋਲ, ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਫੁੱਟਕੇ ਉਪਜਦੀ ਹੈ ਚੁ** ਇਸ ਲਈ ਇਹ **ਦ੍ਰਿੜ ਤੇ ਅੱਟਲ** ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਐਸਾ ਆਤਮਿਕ ਵਿ ਵਾਸ ਬਖ਼ੇ ਹੋਏ ਚੁ

ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ
ਬਖ਼ੇ ਹੋਇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ

ਆਤਮ-ਜੀਵਨ ਵਾਲਿਆਂ
ਹਰਿ-ਜਨਾਂ

ਚੁ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਪਜਦਾ ਤੇ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਚੁ

ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ॥
ਕਰ ਸੰਗਤਿ ਨਿਤ ਸਾਧ ਕੀ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਇ॥ (ਪੰਨਾ-47)

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ॥
ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ॥ (ਪੰਨਾ-12)

ਕਰਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਿਮਰੁ ਮਾਧੋ ਹੋਹਿ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ॥ (ਪੰਨਾ-631)

ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ॥ (ਪੰਨਾ-642)

ਯਾਹੂ ਜਤਨ ਕਰਿ ਹੋਤ ਛੁਟਾਰਾ॥
ਉਆਹੂ ਜਤਨ ਸਾਧ ਸੰਗਾਰਾ॥ (ਪੰਨਾ-259)

ਚੁਚਲਦਾ